

*Ісаєвич Олександр Михайлович, Шегрін Анатолій Юрійович,
студенти 3 курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кривенко Ю.В.*

ТВАРИНИ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Законодавче регулювання питань щодо тварин як особливого об'єкту цивільних прав необхідне для найбільш повного і чіткого встановлення правил, які б забезпечували належний правовий порядок виконання норм, що регламентують правовий режим поводження з тваринами, та особливий порядок набуття права власності і розпорядження тваринами як об'єктами цивільних прав.

Тварини – це біологічні об'єкти, що належать до фауни: сільськогосподарські, домашні, дикі, у тому числі домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові. Дане визначення поняття «тварина» надано у Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження», що був прийнятий в 2006 році. Статтею 180 ЦК України встановлено, що тварини є особливим об'єктом цивільних прав, на яких поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом. Виокремлення тварин з-поміж інших об'єктів цивільних прав фактично означає, що тваринам як об'єктам цивільних прав має приділятися особлива увага при визначенні їх правового режиму. Незважаючи на те, що в ЦК України тварини розглядаються як особливий об'єкт цивільних прав, законодавець не дотримався в подальшому цієї особливості в актах цивільного законодавства. Тварини розглядаються як об'єкт цивільних правовідносин, на яких поширюється правовий режим рухомої речі, крім випадків, встановлених законом.

Окремі питання викликає віднесення тварин до речей, які визначені індивідуальними або родовими ознаками. Звичайно, кожна із тварин має унікальний генетичний код, набір рис тощо, що робить її такою, що вирізняється індивідуальними ознаками. Проте, якщо відійти від біологічного кута розгляду цього питання і заглибитись в юридичну площину, то насамперед для таких категорій тварин, як сільськогосподарські і дикі тварини, вирізнєння індивідуальними ознаками значення для них як для об'єкта цивільного обороту не має жодного. У зв'язку з цим деякі науковці вважають, що окремі породи, види тварин є речами, визначеними родовими ознаками. Проте інші схильні вважати, що тварина, маючи певну сукупність індивідуальних рис, є річчю, що якраз такими індивідуальними ознаками визначена, при цьому необхідність врахування зазначених індивідуальних ознак в окремих випадках (наприклад, відшкодування шкоди в натурі, обмін однієї тварини іншою тощо) може

практичного і юридичного значення не мати. Цікавим моментом є також віднесення речі до споживчої чи неспоживчої. В цьому контексті варто зауважувати, що, незважаючи на те, що окремі тварини можуть бути використані як елемент харчування, наприклад, м'ясо великої рогатої худоби тощо, вважати тварин споживчими речами категорично не можна. В такому разі зазначені споживчі речі є речами (продуктами) тваринного походження, а не самими тваринами, а тому останні є неспоживчою річчю – такою, що призначена до неодноразового використання, яка зберігає свій первісний вигляд протягом тривалого часу. Таким чином, тварина як особливий об'єкт речового права є річчю рухомою, неподільною, визначеною індивідуальними ознаками, неспоживчою. Завдяки цим характеристикам тварини як речі і впливають вказані далі особливості набуття та припинення права власності на тварин.

Цікавим є той факт, що останнім часом набули розвитку договірні правовідносини щодо тварин, а саме, в сфері надання специфічних послуг. Як приклад – це перукарські послуги, дресирування, розмноження, послуги щодо вихову домашніх тварин тощо. Проблема ускладнюється тим, що, з одного боку, на тварин поширюється правовий режим речі, де ключове значення мають норми цивільного права з притаманною диспозитивністю та меншим ступенем обов'язковості у правовому регулюванні, а з іншого, враховуючи, що тварини є невід'ємним елементом природного середовища, потребують особливої охорони, навіть якщо вони вилучені зі стану природної волі та перебувають у цивільному обігу, – особливого значення набувають норми суміжних галузей права.

Поділ тварин на види, у цивільному обігу відбувається за їхньою цільовою належністю. Деякі джерела поділяють тварин на диких та домашніх. Дикі тварини є такими, якщо живуть у природі у вільному стані. Дикі тварини можуть бути вилучені із вільного природного стану і бути залученими до зоопарків, дельфінаріїв, океанаріїв з метою вивчення їх особливостей, нюансів поведінки та задоволення пізнавальних потреб людини. Дикі тварини, що утримуються в домашніх умовах, вважаються одомашненими. Утримання в домашніх умовах диких хижих тварин, які вилучені з дикої природи і належать фізичним особам, визнається як діяльність, яка пов'язана з підвищеною небезпекою. У випадку спричинення шкоди майну або здоров'ю оточуючих одомашненими дикими тваринами майнову відповідальність несе їх власник або інша особа за правилами, встановленими для власника джерела підвищеної небезпеки.

У правозастосовчому аспекті даної теми поширеною є ситуація, коли у випадку визнання фізичної особи, яка є власником тварини, обмежено

дієздатною або недієздатною, функції догляду за твариною мають переходити до опікуна чи піклувальника, оскільки в силу психічного розладу чи хронічного алкоголізму, особа не може належним чином слідкувати за твариною. Функції догляду можуть переходити до піклувальника або опікуна тільки в тому випадку, коли вони мають відповідні права відносно утримання тварини. Ця теза є актуальною для забезпечення належного контролю за безпекою тварин та їхнім утриманням, що відповідає законодавчо встановленим правилам. Важливим моментом є те, що відбувається удосконалення та деталізація нормативної бази, яка регламентує положення про тварин як об'єкт цивільних прав. Обґрунтованою є необхідність внесення змін до Правил перевезення тварин залізничним, авіаційним, міським електротранспортом, автомобільним транспортом, метрополітеном, ввівши єдину дефініцію «дрібні домашні тварини» замість визначень «кімнатні тварини», «дрібні тварини», «дрібні звірі», що унеможливило б неправильне тлумачення подібних за змістом понять.

Для збереження рідкісних видів тварин в Україні створюються заповідники та заказники. На тварин поширюється правовий режим речей, крім випадків, установлених законом (ч. 1 ст. 180 ЦК). Такий підхід обумовлюється необхідністю забезпечення правового захисту тварин від негуманного, жорстокого поводження з ними. Положення законодавства деяких країн у таких випадках встановлюють можливість примусового припинення права власності на тварин.

Підсумовуючи вищевикладене, варто сказати, що правовідносини щодо тварин як особливого об'єкта цивільного права повинні детально регламентуватись цивільним законодавством. Відповідальність за недотримання норм, що встановлюють необхідну поведінку для людей повинна бути адекватною щодо ступеня порушення закону. Це забезпечить належне виконання норм, які встановлюють гуманне ставлення до тварин. А також надасть тваринам кращого захисту на законодавчому рівні.

Література:

1. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>
2. Тварини як особливий об'єкт цивільних прав. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrefs.com.ua/193390-ZHivotnye-kak-osobyiy-ob-ekt-grazhdanskih-prav.html>
3. Об'єкти цивільних прав. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/264-tsivilne-pravo-t1-viborisova-ta-in/8438-obekti-tsivilnih-prav.html?start=1>